

Година Његошевог рођења

Прошле године свечано је прослављена стогодишњица Горског вијенца и објављено је доста прилога о Његошу и његовом главном дјелу, али ипак није пречишћено ниједно важније питање из Његошеве биографије. То је случај и са годином Његошева рођења, о којој има доста неслагања и код Његошевих савременика и у нашој старијој научној литератури.

Д-р Бартоломео Биаволето, пратилац саксонског краља Фридриха Августа, био је на Цетињу 31 маја и 1 јуна 1838 године по новом календару и каже, да је тада Његош имао »око 28 година«,¹⁾ те би излазило да је Његош рођен око 1810 године. Средином августа идуће (1839) године посјетили су Његоша на Цетињу енглески путници Митфорд и Лајард. Митфорд у својим биљешкама о бављењу на Цетињу пише, да је Његош имао »од прилике двадесет и пет година«,²⁾ те би Његош био рођен око 1814 године, док Лајард каже, да је Његош имао »око двадесет седам година«,³⁾ из чега би излазило да је Његош био рођен око 1812 године. Те исте (1839) године посјетио је Цетиње њемачки пјесник Штиглиц, који каже да је тада Његош имао »једва 28 година«,⁴⁾ те би по Штиглицу Његош био рођен око 1811 године. Д-р Ебел био је на Цетињу средином 1841 године и пише о Његошу да је имао »око 27 година«,⁵⁾ те би Његош био рођен око 1814 године. Његошев савременик Вук Врчевић чак пише, да му је сенатор Стеван Перков Вукотић причао, како је у октобру 1830 године Његош био »тек у својој 28 години«,⁶⁾ но то мора бити нека Вукотићева или Врчевићева омашка, а можда и штампарска грешка, јер би из тога причања излазило, да је Његош рођен 1803 године. У јед-

¹⁾ Павле Ровињски: Владика Црногорски Петар II по одзивима странијех писаца — цетињски часопис Књижевни лист, свеска за април 1902, стр. 86.

²⁾ Српски књижевни гласник књ. XXVIII (16 мај 1912), стр. 767 и Записи XX. 69.

³⁾ Српски књижевни гласник књ. XVIII (16 март 1907), стр. 445 и Записи XX. 158.

⁴⁾ Српски књижевни гласник, свеска од 1 децембра 1925 (Његошева споменица), 508.

⁵⁾ Павле Ровињски у наведеном часопису Књижевни лист, свеска за мај 1902, стр. 118.

⁶⁾ Vuk Vršević: Ogranci za isroriju Crne Gore — zabavnik Dubrovnik za godinu 1870, Dubrovnik 1871, str. 104.

ном пољском листу из 1851 године међутим стоји, да је Његош рођен 1818 године.⁷⁾ Густав Раш пише, да је Његош приликом избора за владику, 19 октобра 1830, имао »тек 20 година«, док мало даље каже, да приликом смрти, 19 октобра 1851, »није имао ни пуних тридест шест година«. ⁸⁾ По првом наводу Густава Раша Његош би био рођен 1810, а по другоме тек 1815 године! Историчар књижевности професор Јотић чак на истој страни пише, да се Његош родио 1 новембра 1813 године и да је приликом смрти Петра I (18 октобра 1830) имао деветнаест година!⁹⁾

Ма да су врло честа оваква неслагања о години Његошева рођења, ипак је скоро у цијелој нашој научној литератури то питање одавно сведено углавном на двије године: 1811 или 1813. Споран је истовремено и дан Његошева рођења, јер једна група биографа наводи 1 јул, а друга 1 новембар. Ја нећу наводити сву прегледану литературу у којој се налазе ова неслагања, јер би требало навести скоро све што је код нас написано о Његошу, већ ћу напоменути само то, да се ни писци најпознатијих монографија о Његошу (Медаковић, Лавров, Ровински и Томановић) не слажу у томе питању. Медаковић пише да је Његош рођен 1 новембра 1811, Лавров »не раније од 1811 ни касније од 1813«, Ровински само каже »родио се у 1813 г.«, док је Томановић у почетку свога рада примио 1811 годину као годину рођења, а већ при крају дјела одлучио се и за 1 новембар.¹⁰⁾ Милан Милићевић на једном мјесту пише: »Његуш (sic!) Петар II, владика црногорски, родио се 1 новембра 1812«, а у напомени додаје ове ријечи: »Тачно се не зна година његову рођењу: једни веле да се родио 1811, други 1812, а трећи 1813. Узета је 1812, као средња!¹¹⁾

Ова неслагања приморала су Андру Гавриловића да напише посебан чланак о години Његошева рођења. Он ту наводи и одломке из два Његошева писма, која су ово питање још више

⁷⁾ Lubomir Durkowicz — Jakszicz: Petar II Petrović — Njegoš (1813—1851), Warszawa 1938, str. 3, напомена 5.

⁸⁾ Gustav Rasch: Vom schwarzen Berge, Dresden (1875?), 66 und 78; уш. Записи XIV, 152 и 158. — Моје су подвучене ријечи у цијелом чланку.

⁹⁾ А. Ст. Јотић: Историја књижевности Срба, Хрвата и Словенаца, Београд 1921, књ. II, стр. 91.

¹⁰⁾ М. Медаковић: П. П. Њгош послѣдни владајући владика црногорски, Нови Сад 1882,36; П. А. Лавров: Петръ II Петровичъ Нѣгошъ Владыка Черногорскій и его литературная дѣятельность, Москва 1887,17; П. А. Ровинскій: Петръ II (Раде) Петровичъ Нѣгошъ Владыка Черногорскій (1830-1851), С. — Петербургъ 1889,13; Д-р Лазо Томановић: Петар други Петровић-Његош као владалац, Цетиње 1896,2,5 и 213. — За 1811 годину су и још неколика Његошева биографа: Секула Добричанин (Петар II Петровић Његош, Ниш 1935,5), Марко Петричевић (Петар II Петровић Његош, Дубровник 1937,3,5 и 14), па је чак и д-р Милан Решетар у предговору уз десето издање Горског вијенца са његовим коментаром (Београд 1940, стр. X) прије за 1811, но за 1813 годину.

¹¹⁾ Милан Милићевић: Поменик знаменитих људи у српског народа казивијега доба, Београд 1888, св. III, стр. 448.

замрсила. У једноме писму од 20 јануара 1850 године Његош каже Стевану Книћанину и ово: »... али ја прославивши тридесет више осам Божића и пребацивши преко главе мнозину (ј)ада, не могу се и не хоћу обмањивати«. У другоме писму од 18 августа исте (1850) године Његош пише Книћанину: »Ваистину још ми требају какова два мјесеца, па да ступим у четрдесето љето живота мога...« У својој расправи Гавриловић се одлучио да прихвати 1811 годину као годину Његошева рођења, а за 1 новембар као дан његова рођења рачуна да је »ван спора«. На завршетку свога чланка Гавриловић каже: »Све је то било уверење оних знаћних људи који су са њим (Његошем) живели. То треба да остане и уверење Историје Српске Књижевности.«¹²⁾

Моје је мишљење, да Гавриловићев закључак не може остати, јер има довољно доказа да је Његош рођен 1813 године. Они су, углавном, и до сада били познати, те се није морала бар прошле године погрешно наводити година Његошева рођења. Да се то не би и у будуће понављало, ја ћу у овом чланку изнијети важније податке о томе питању.

Његош је, као што је познато, средином 1833 године отпутовао у Русију ради рукоположења за владика. Аустриске власти у Котору пратиле су сваки његов корак и могле су знати све што их је интересовало о њему, било директним општењем с Његошем, било преко својих људи. Тако је шеф которске полиције сазнао за Његошеву намјеру да отпутује у Русију и 1 јула 1833 године извјештава о томе далматинског гувернера грофа Лидиенберга, пошто је Његош већ био са Цетиња дошао у Котор. Шеф полиције није могао поуздано казати циљ Његошевог пута, али ипак додаје, како неки мисле »да ће он већ сада, иако посве млад, у 20-ој години живота, бити посвећен« за владика.¹³⁾

На путу за Русију Његош је свратио у Беч и био неко вријеме са Вуком Караџићем. 22 августа те (1833) године пише Вук Лукијану Мушицком о Његошевом бављењу у Бечу ово: »Овде је пре шест недеља био црногорски управитељ архимандрит и будући владика Петар Петровић, коме нема још пуни (х) двадесет година, а већи је и лепши него икакв гранатир у Бечу!«¹⁴⁾

Средином јула дошао је Његош у Петроград, а становао је у познатој лаври Александра Невског. Одмах је, наравно, посетио најглавнија духовна и световна лица у руској престоници. Министар спољних послова и вицеканцелар граф Неселроде реферисао је цару Николи I о жељи народа и главара Црне Горе

¹²⁾ Годишња књига Николе Чулића књ. XXIX, Београд 1910, стр. 174—175.

¹³⁾ Прото Љубо Влачић: Петровић Петар II Његош (по тежбеодавањем тајним актима архиве далматинског намесништва), Београд 1937, 10.

¹⁴⁾ Вукова преписка II, 343.

да се млади Његош завладичи у Русији, са чим се цар одмах сложио и одобрио »да се 15 хиљада рубаља може утрошити на посвећење«. Истовремено је Синод решавао о Његошевом посвећењу. Тешкоћа је била због Његошеве младости, јер у записнику ове синодске сједнице пише: »Не гледајући на двадесетогодишњу младост архимандрита, а имајући у виду примере ранијих времена, Синод не оклева благословити га на виши јерархиски степен.«¹⁵⁾ Ова синодска одлука била је начелно противна канонским прописима православне цркве, јер се у најбољем случају приликом рукоположења епископа тражи »да је барем прешао 30 година«,¹⁶⁾ а сасвим је сигурно, да је сам Његош дао Синоду податке о својим годинама живота. Да је младост Његошева била препрека за његово рукоположење свједочи и руски универзитетски професор Александар Рајц, који је био на Цетињу 1832 године и који је среском поглавару у Дубровнику, при повратку са Цетиња, изрично нагласио, да би Његош »био већ постављен за владикау, кад се томе не би противило његово млађано доба«, но одмах је додао како вјерује »да ће се ипак учинити изнимка од тога правила у његову корист«.¹⁷⁾ Све ово јасно доказује колико би биле драгоцене Његошу у то вријеме још неколике године старости, а истовремено се из ових података види и бесмисленост причања Милорада Медаковића, када тврди да се Његош родио 1811 године, ма да изрично признаје да је »и сам Владика свагда говорио да се 1813 год. родио«, али додаје да је то Његош говорио »да би двије године млађи био«!¹⁸⁾

Враћајући се из Русије, млади Његош је свратио и у Трст. Ту се упознао са онда већ познатим учитељем Владисављевићем. 20 децембра 1833 године Владисављевић је послао једно опширно писмо ондашњем далматинском епископу Рајачићу, у коме му пише о Његошу, па каже и то, да је Његош »сад у новембру свршио 20 пуниј година свог живота.«¹⁹⁾

На путу од Трста до Котора Његош је свратио само у Дубровник. Ту су му аустриске власти пратиле сваки корак и шиљале својим претпостављеним опширне извјештаје о њему. 6 де-

¹⁵⁾ Павле Поповић: Млади Његош — Расправе и чланци (Српска књижевна задруга књ. 288 и 289), Београд 1939, 268. — Чудно је да је овај драгоцен податак слабо примијењен у нашој научној литератури, ма да је Поповић још 1914 године одржао предавање у коме су цитирани подаци, а од 1920 до данас три пута објавио текст тога предавања!

¹⁶⁾ Д-р Никодим Милаш: Православно црквено право, Задар 1890, 252.

¹⁷⁾ Протојереј Љубомир Влачић: Руски професор Александар Рајц у Црној Гори 1832 године — Поповићеви Прилози XV (1935), 164.

¹⁸⁾ Седмица број 28 од 29 августа 1854 (до ње нијесам могао доћи) и Записи XIX, 81.

¹⁹⁾ Летопис Матице српске за новембар—децембар 1936, 315 и Записи XVII, 253.

цембра 1833 године дубровачки поглавар Шалер пише далматинском гувернеру о Његошевом бављењу у Дубровнику, па наглашава и то, да млади црногорски владика још »није напустио 21 годину.«²⁰⁾

Један Његошев познаник из Трста помиње касније ово Његошево путовање у Русију 1833 године, па и он каже, да Његош »до своје двадесете године никада из Црне Горе изишао није, до само једаред у Боку Которску, гдје је у манастиру Савини научио нешто српски читати.«²¹⁾

1834 године изашао је у 39 свесци Летописа Матице српске кратак приказ Његошевог Пустињака цетињског. У томе приказу налазе се и ови редови: »... паметодостојно је, што стихотворац двадесет прву годину тек свог возраста броји и толико за стихотворство дарованија показује.«²²⁾

Крајем 1836 и почетком 1837 године Његош је био у Бечу. Том приликом о њему је писао и Метерних, па га је оптуживао да је склон револуционарним идејама и настојао је да му се онемогући одлазак у Француску. Метернихова писма у којима пише о Његошу су из јануара и фебруара 1837 године, а важна су и за питање о коме је ријеч у овоме чланку, јер Метерних за Његоша каже да је »млад човјек од 23 године.«²³⁾

Станко Враз често се интересовао Његошем, а нарочито пошто је изашао из штампе Горски вијенац. Да би могао добити бар главне податке о Његошевом животу, Враз се два пута обраћао Милораду Медјаковићу, који је живио на Цетињу као учитељ од 1844 до 1848 године. 8 фебруара 1848 године Медјаковић му је, свакако по Његошевом казивању и одобрењу, послао кратку Његошеву биографију, коју почиње овим ријечима: »Он се родио 1813 године, 1 новембра...«²⁴⁾

Два дана послје Његошеве смрти, 21 октобра 1851 године, написао је некролог Његошу наш књижевник Стјепан Митров Љубиша. Он је рођен у Будви, у близини Цетиња, гдје је од 1843 године до Његошеве смрти био општински секретар, те је и лично познавао Његоша. У поменутом некрологу Љубиша пише, да је Његош умро »19 листопада 1851 године у њедру својих родитеља, од 38 љетах узраста.«²⁵⁾

²⁰⁾ Д-р Петар Колендић: Његош у Дубровнику 1833 године — Гласник Скопског научног друштва књ. XXI, Скопље 1940, 91.

²¹⁾ Српске народне новине. од 6 априла 1844 (вих изјесам имао у рукама) и Записи XIX, 78 (напомена).

²²⁾ Наведено у Чулићевој Годишњици XXXIII, 268 и Записима XX, 61.

²³⁾ Браство Друштва светог Саве XXI, Београд 1927, 178.

²⁴⁾ Павле Поповић: Враз према Његошу — зборник Цетиње и Црна Гора (приредило Професорско друштво) Београд 1927, 184.

²⁵⁾ Stevan Ljubiša: Sjени Petra Petrovića Njegoša II — Arkiv za povjestnicu jugoslavensku knj. II, Zagreb 1852, 211.

11 (23) новембра 1851 године приредио је кнез Михаило Обреновић у Бечу помен Његошу. У штампаном позиву за овај помен стоји, да је Његош »преминуо на Цетињу у 38 година свога живота.«²⁶⁾ Том приликом одржао је књижевник Јован Суботић познато »Слово Петру II. Петровићу Његошу господару Црне Горе и Брда«. То »Слово« је објављено почетком наредне (1852) године и у њему пише: »Петар њ Петровић њ Њгош њ, родио се о врачуву дну (1. јулія) 1813...«²⁷⁾ Ово Суботићево »Слово« створило је још једну забуну у нашој научној литератури, те су разни научници примили 1 јул као дан Његошева рођења.²⁸⁾ Гавриловић је тачно примијетио, да је ова грешка настала тога ради, што су Врачеви (Кузман и Дамјан) и 1 јула и 1 новембра.²⁹⁾ Но вјероватно је, да је ово објашњење о датуму када су Врачеви могло дати и уредништво Летописа, а не сам Суботић, јер ја мислим да је Вук Караџић дао Суботићу све податке о Његошевом животу, а Караџић је сигурно знао да је Његош рођен 1 новембра, а не 1 јула, што смо видјели из његовог писма од 22 августа 1833 године, у коме пише да Његош »нема још пуни (х) двадесет година.« Да Суботић није могао знати тачан датум Његошевог рођења увјерава ме писмо кнеза Михаила Обреновића Вуку Караџићу од 5/17 новембра 1851 године, које гласи: »Ја и сви са којима сам се разговарао како да се парастос за покојнога владичку уреди сагласно смо нашли да је најприличније да Г. Суботић надгробно слово састави и говори. Но да би Г. Суботић сходно слово начинио (о) прошлости владике покојнога и његови (х) дјела, нужно му је знати промене главније у Црној Гори учињене за владе покојника и спознати подробније њиме на свет издата дела. Ова сва ви мораће имати, а оно прво, т.ј. промене и уредбе покојним у отачбинин његовој учињене, Вама су боље него мкоме познате. Изволите дакле Господину Суботићу дјела владичина на промотрење дати и усмено му изјаснити шта би у слову на похвалу живота владичиног требало напоменути.«³⁰⁾ Караџић је, дакле, дао Суботићу углавном све податке о Његошевом животу и раду. Па му је он морао дати и тачан датум Његошева рођења, те је свакако тек

²⁶⁾ Записи XX, 29.

²⁷⁾ Сербскій лѣтопис за годину 1852, часть I, стр. 23; „Слово“ је касније неколико пута прештампавано, па и у Записима XXIII, 34 и даље.

²⁸⁾ Светислав Вуловић (Годишњица I и Целокупна дела књ. I, 79; касније је и он примио 1 новембар), Јован Грујић (Историја српске књижевности, Нови Сад 1903, 132), Марко Драговић (У спомен стогодишњице рођења Петра II Петровића-Његоша, Цетиње 1913, 6), д-р Алекса Ивић (Редословне таблице српских династија и властеле, II издање, Београд 1923, таблица број 12), Душан Вуксан (Генеалогска таблица уз Споменицу Петра II Петровића-Његоша, Цетиње 1926, и Писма Петра Петровића Његоша, Београд 1940, књ. I, стр. XI) итд.

²⁹⁾ Чупићева Годишњица XXIX, 172, нап. 1.

³⁰⁾ Вукова преписка VII, 639—640.

приликом штампања »Слова« могло бити додато објашњење у заградџи, да су Врачеви 1 јула, како би читаоцима Летописа то било јасније. У нашему се народу, међутим, празник Врачеви увијек веже за дан 1 новембра, а не за дан 1 јула. Вук Караџић је временом увидио потребу да и то нагласи, па је у својим рукописним биљешкама додао напомену да су »бесребрни лекари: 1. новембра«, што је ушло тек у треће издање Српског рјечника.³¹⁾ Како у другом издању Рјечника, коме је предговор написао о Божићу 1851 године, нема овога објашњења, а Суботићево »Слово«, у коме је објашњење да су Врачеви 1 јула, штампано је тек у Летопису за 1852 годину, могуће је да је и то утицало на Вука, да објасни када наш народ рачуна да пада празник Врачеви. Да се у Црној Гори празник Врачеви рачуна само на дан 1 новембра имамо је један доказ баш из села племена Његуша званог Вељи Залази, које има цркву Свети Врачеви. Д-р Јован Ердељановић о томе селу има и ове податке: »Најприје је свима овим браћвима било крсно име Спасов-дан, а послужница Врачев-дан (Кузман и Дамјан, 1 новембра по ст.)...«³²⁾

Двадестогодишњи Његошев секретар Димитрије Милаковић морао је свакако знати када пада рођендан његовога господара, јер би неприродно било да од 1831 до 1851 године не сазна тај датум. Он је као Његошев лични секретар и чести пратилац морао тај датум знати и тога ради, да би га могао казати лицима која су се интересовала младим и славним црногорским господаром и пјесником. Тога ради ја сам увјерен, да Милаковићев податак о дану и години Његошевог рођења заслужује нарочиту нажњу, па ми се чини неправедан суд Андре Гавриловића да је Милаковић питање о датуму Његошева рођења »нерасправљено оставио«, а још мање ми се чини оправдана Гавриловићева претпоставка »да се скромни Милаковић повео за ондашњим књижевним гласом и ауторитетом Суботићевим«, јер је »његова Историја наштампана пошто је Суботићева беседа била постала добро позната.«³³⁾ Да је та Гавриловићева претпоставка тачна, онда би Милаковић примио Суботићев датум Његошева рођења, а он, међутим, јасно и одређено каже, да су народ и главари 19 октобра 1830 године свечано прогласили »за свог господара и будућег владика Рада Томова, ком је тад било 17 година (рођен је 1 новембра 1813 године).«³⁴⁾ Ја не знам како је Милаковић могао јасније и сигурније расправити

³¹⁾ S. v. „безмитни лекари“.

³²⁾ Д-р Јован Ердељановић: Стара Црна Гора (Српски етнографски и борбени књ. XXXIX), Београд 1926, 385.

³³⁾ Чушићева Годишњица XXIX, 172.

³⁴⁾ Д. Милаковић: Историја Црне Горе, Задр 1956, 319 (панчевачко издање 248).

питање о дану и години Његошева рођења, нити ми је могуће из овога закључити, да се Милаковић »повео« за Суботићем. Иако је Милаковићева Историја штампана 1856, а Суботићево »Слово« објављено 1852 године, ипак ни то није доказа да се Милаковић могао »повести« за Суботићем, јер Милаковић још у оприлу 1849 године пише Вуку Караџићу: »Над Историом Црне Горе трудио сам се доста. . .«³⁵⁾ Гавриловић је 1910 године писао и то, да је једини Милаковић усвојио 1813 годину »од писаца који су били у положају да се ближе обавесте о години Његошева рођења«, па и та Гавриловићева констатација данас отпада.

Руски рударски инжињер Јегор Петровић Коваљевски први пут је дошао у Црну Гору у мају 1838 године и цијелог живота био је Његошев искрени пријатељ и поштовалац. У својој раду о Његошу Коваљевски пише и ово: »Владика Петар II родио се 1813 године 1 новембра, на дан светих врачева«, као да му је сама судба одредијелила да буде вјером Црне Горе, како се изразио красноречиви бесједник, који је у Бечу држао говор у спомен покојнога владике«.³⁶⁾

Његошев савременик и познаник Анастас Јовановић, са којим се Његош често састајао у Бечу, израдио је познати литографски снимак Његошев, на коме је Јовановић такође назначио да је Његош рођен 1813 године.

У архиву на Цетињу, који се чува у Народном музеју, налази се копија једнога Његошевог писма, из кога се такође може утврдити, да је Његош доиста рођен 1813 године. То је писмо од 7 јула 1844 године, а упућено је руском конзулу у Дубровнику Јеремији Гагићу. У њему је ријеч о разним злоупотребама негдашњег црногорског повјереника у Русији Матеје Вучићевића, који је неко вријеме био и потпретсједник Његошевог Сената. Између осталог Његош пише Гагићу о Вучићевићу ово: »Одправљајући се он 1832 године из Црне Горе у С(анкт) П(етер)-бург ја му дам моја три крста брилијантова, да ми на њих извади неколико пара, које су ми тад вуждне биле за неко внутрено устројство. Добри Вучичевић брилијантове крсте узми, но мјесто да мени на њих новце извади, а он их лијепо заложил у П-бург у ломбард и на њих се ожени. Ето то је благодарност зашто га је блаженопочивши мој стриц из једне ничтожне фамилије у число дворјанско поставио. Тај срамотни поступак Вучичевића са мном извјестан је Књазу Александру Николајевићу Галицину и тада-

³⁵⁾ Вукова преписка V, 56—57.

³⁶⁾ Ег. П. Ковалевский: Черногорія и Славянскій земли, С. — Петербургъ 1872, 201 и Записи XIII, 344. — Из овога цитата могло би се закључити, да је Коваљевски био присутан Његошевом помену у Бечу, као и то да том приликом Суботић није казао да је Његош рођен 1 јула, јер би то Коваљевски свакако нагласио и исправио. Мислим да је Коваљевски могао бити на Његошевом помену у Бечу, јер сам каже да је посетио Цетиње »ускоро послје владичине смрти« (Ibidem), те би на путу за Цетиње могао бити у Бечу крајем 1851 године.

шњему Обер-прокурору Свјатјејшега Синода Г-ну Нечајеву и припућен сам био о том тужити се Господину Вице-канцлеру. Но Министарство ми је одговорило, да судејским путем тражити не могу не имајући на то документа; ал' шта сам ја тад 18-љетњи знао што су то документи ни јесам ли ја мог(а)о помислити, да један чојак облагодјетелствовани моим стрицем може толико безчестан бити?»³⁷⁾ Из преписке Његошеве са Гапићем види се, да је Матеј Вучићевић отпутовао 17/29 марта 1832 године за Русију, јер 18/30 марта Његош пише са Цетиња Гапићу сљедеће: »Јучера пошао је Господин Матфеј Вучићевић у Котор, од куда ће пут свој продужити преко Беча у С. Петербург народњега дјела ради, а какав је то посао мислим неће Вам бити никаква загонетка, знајући Ви добро состојаније овога народа и његову у овом оскудном, премда каменом изобилном предјелу, највећу нужду, кому само штедра десница благоутробнога Императора нашега може помоћи и срећним га учинити.«³⁸⁾ Ако се узме да је Његош рођен 1 новембра 1813 године, као што излази искоро из свих наведених података, онда је средином марта 1832 године, приликом Вучићевићевог одласка са Цетиња, Његош имао осамнаест година и четири и по мјесеца, те тачно Његош каже за себе, да је у марту 1832 године био »18-љетњи«.

Морам на крају признати, да не могу потпуно разјаснити контрадикторне податке из Његошевих писама Книћанину од 20 јануара и 18 августа 1850 године, које је објавио Гавриловић у поменутом чланку »Година Његошева рођења«. Но мислим да је Гавриловић морао много темељније та писма проучити, јер ако је та писма преписао са Његошевог концепта неки његов случајни писар, онда је он могао погријешити приликом преписивања, пошто је Његошев рукопис из 1850 године доста нечитак за неупућено лице. Но ипак мислим да су у овом чланку наведени подаци довољно убједљиви за прихватање 1 новембра 1813 године као дана Његошева рођења. Није сувишно навести, да су тај датум прихватили и краљ Никола и сва мјеродавна лица на Цетињу 1913 године, када је специјални одбор израдио програм и извршио прославу стогодишњице Његошевог рођења. Свечаност је одржана у недјељу 3 новембра, па је, између осталих, говорио о Његошу и д-р Лазо Томановић, који је сигурно већ био одустао од свога мишљења из 1896 године, да је Његош рођен 1811 године. То ипак није учинио без оправданог разлога, нити је прослава извршена на дан 1 новембра 1913 године без неких доказа, јер је д-р Лазо Томановић у своме дјелу о Његошу 1896 године тврдио, да је прихватио 1811 годину као

³⁷⁾ Цетињски архив — Његошев »Исходјашчи журнал«, писмо број 61 од 7 јула 1844 године.

³⁸⁾ Цетињски архив.

годину Његошева рођења не само тога ради што је Медаковића рачунао као најпоузданијег Његошевог биографа који каже да је Његош рођен 1811 године, већ и »услед распитивања неких старијех људи, који рачунањем долазе до исте године.« О прослави стогодишњице Његошева рођења има у цетињским листовима Гласу Црногорца и Пјеснику прилично детаља, но ја ћу изијети само један пасус из Гласа Црногорца од 2 новембра, који гласи: »Навршила се стогодишњица од рођења Господара Црногорског Петра II Петровића-Његоша, прослављеног пјесника Горског вијенца. Колико можемо, у оваквим тешким приликама послје рата, одујемо се на видан али скроман начин успомени једног нашег великана, којим се дичи српско племе, којим се поноси све Словенство, чијем генију одаје поштовање сав образовани свијет... С нама ће у одавању признања Петру II, Господару Црне Горе, сјутра у души бити цијело Српство, за које је толико радио, и цијело Словенство, које је толико љубио.« Овај пасус наводим тога ради, што постоји и тврђење да је Његош рођен 3 новембра 1813 године,³⁹⁾ а из цитираног текста јасно се види, да је прослава извршена 3 новембра тога ради што је тога дана била недјеља, јер се у листу од 3 новембра каже: »Навршила се стогодишњица од рођења Господара Црногорског Петра II...« Колико је мени познато, један једини пут се у нашој литератури помиње 3 новембар као рођендан Његошев, те то мора бити нека случајна омашка и с тим датумом не треба уопште рачунати, већ остаје као дан Његошевог рођења једино 1 новембар 1813 године

Ристо Ј. ДРАГИЋЕВИЋ

³⁹⁾ Милан Димитрев у загребачком Новени (број 34 за 1854 годину) врештампаво у Записима XIX, 79 и 81.